

דגם תשובות בתורה שבעל פה – גמרא מסכת בבא קמא, מס' 005391, חורף תש"ף

הערה למעריך: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

על הנבחן לענות על שבע שאלות: על חמש מן השאלות 1-7, על אחת מן השאלות 8-9 ועל שאלה 10 – חובה.

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 1-7.

1. שמירה פחותה של בור, של שן ושל רגל (דף נה, ע"ב)

- א. (1)** מי הוא התנא שסובר שבנוגע לבהמה מועדת די בשמירה פחותה [כדי להיפטר מתשלום הנוזק]? [לקבל: מי הוא התנא של משנתנו?]
- (2)** משנתנו עוסקת בצאן. הנוזקים שהן גורמות הם נזקי שן ורגל, ונזקי שן ורגל הם נזקים מועדים [מתחילתם].
- ב. (1)** שמירה פחותה של בור היא כיסוי הבור במכסה [ואין צורך למלא את הבור בעפר].
- מן הפסוק "לא יכסנו" לומדים שיש חיוב על נזקי בור במקרה שלא כיסה את הבור, משמע שאם כיסה את הבור אפילו במכסה – פטור.
- (2)** המילה בפסוק: "ובער".
- מן המילה "ובער" לומדים שהחיוב הוא על פעולה שעושה בעל הבהמה, הדומה להאכלת הבהמה בידיים, כלומר פעולה שמוגדרת פשיעה [אבל אם לא פשע אלא שמר אפילו רק שמירה פחותה – פטור].

2. נפלה לגינה (דף נו, ע"ב – נח, ע"א)

- א. (1)** בהמה נפלה לגינה [באונס] על תבואה ועקב נפילתה ניזוקה התבואה, וההנאה לבהמה היא שהתבואה מנעה ממנה להיפגע מן הקרקע.
- (2)** לפי ההווה אמינא – פטור מלשלם אפילו על ההנאה שלה כי הוא לא היה יכול למנוע את האכילה.
- לפי מסקנת הגמרא – חייב לשלם על ההנאה של הבהמה כי כאשר הבהמה מזיקה לאחרים, צריך לכל הפחות לשלם על מה שנהנתה.
- ב. (1)** רב כהנא – הבהמה החליקה ממני רגליה ונפלה לגינה.
- רבא – בהמה אחרת דחפה אותה והפילה אותה לגינה.
- (2)** לפי רבא – כאשר הבהמה החליקה ממני רגליה ונפלה לגינה, כל שכן שמשלם רק על ההנאה של הבהמה כי זהו מקרה שלא היה יכול להעלות בדעתו.
- לפי רב כהנא – כאשר בהמה אחרת דחפה אותה והפילה אותה לגינה משלם על הנוזק של הבהמה [ולא רק על ההנאה שלה] כי היה יכול להעלות בדעתו שמקרה זה יקרה, ולכן ליד הגינה היה עליו להעביר את הבהמות אחת-אחת.

3. השולח את הבערה; ליבה וליבתה הרוח (דף נט, ע"ב – ס, ע"א)

- א. (1)** לפי ריש לקיש משמיה דחזקיה – חייב, כי המסירה למי שאין בו דעת לשמור על השלהבת היא שגרמה לנזק [לקבל: המוסר הוא פושע].
- לפי רבי יוחנן – פטור, כי הנוזק נגרם מהשתתפות החירש בהצתה.
- (2)** הוא חייב כאשר הוא מוסר לחירש, לשוטה או לקטן את חומרי הבערה (קוצים ועצים דקים) נוסף על האש, כי במקרה זה המעשה של המוסר הוא הגורם לנזק [לקבל: המוסר הוא פושע].
- ב. (1)** אדם שמלבה את האש, ואין בליבוי כדי ללבות, אלא לובתה האש רק בעזרת הרוח והזיקה – מדוע הוא פטור, הרי הוא דומה למי שזורה תבואה בשבת בעזרת הרוח שדינו חייב?
- (2)** כי מדובר במקרה שהוא ליבה מצד אחד והרוח ליבתה מצד אחר, והאש לובתה והזיקה מן הצד של הרוח ולא מן הצד שלו [מעשיו לא השפיעו על התלקחות האש].

4. "מי ישקני מים מבור בית לחם" (דף ס, ע"ב)

- א. (1) אנשיו של דוד שרפו גדיש של ישראל, ובגדיש זה היו כלים טמונים.
(2) "המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם מה שבתוכו" (דף סא, ע"ב).
- ב. דוד רצה להציל את עצמו ואת אנשיו מפני הפלשתים שהסתתרו בגדיש שעורים. ממון חברו הוא גדיש השעורים של ישראל.
- ג. התשובה של הסנהדרין: אסור לאדם רגיל (שאינו מלך) לקחת חפץ בלא רשות בעליו אפילו אם בדעתו לשלם בעבורו אחר כך (אבל למלך – מותר).
הלימוד מן הפסוק: אף על פי שהגזלן משלם את הגזלה שגזל, בכל זאת הוא נקרא רשע.

5. המדליק בתוך שלו (דף סא, ע"ב)

- א. לפי רבי אלעזר בן עזריה – אדם הדליק אש בתוך השדה שלו, והמרחק בין השדה של שכנו ובין האש מכל צדדיה הוא חצי בית כור, ובכל זאת הזיקה האש – פטור [ואם המרחק פחות משיעור זה – חייב].
לפי רבי אליעזר – אדם הדליק אש בתוך השדה שלו, והמרחק בין השדה של שכנו ובין האש מכל צדדיה הוא ט"ז אמות, ובכל זאת הזיקה האש – פטור [ואם המרחק פחות משיעור זה – חייב].
לפי רבי עקיבא – אדם הדליק אש בתוך השדה שלו, והמרחק בין השדה של שכנו ובין האש מכל צדדיה הוא חמישים אמה, ובכל זאת הזיקה האש – פטור [ואם המרחק פחות משיעור זה – חייב].
[הערה למערך: די בהסבר של דעה אחת]
- ב. (1) על פי ההווה אמינא של הגמרא, לדעת רבי שמעון בכל מקרה חייב גם כשיש מרחק קטן וגם כשיש מרחק גדול בין האש שהדליק בשדה שלו ובין שדה שכנו.
(2) שתי המילים האחרונות – "פטור מלשלם".
קושיית הגמרא – במשנה "לא יעמיד אדם תנור..." מצוינים מרחקים שאדם צריך להרחיק את התנור שלו מן התקרה שלו ומן הרצפה שלו, ורבי שמעון אומר שאם אדם שמר על המרחקים שצוינו ובכל זאת אירע נזק, הוא פטור מלשלם. מוכח שגם רבי שמעון סובר שיש מרחק שבו המדליק פטור ולא כפי שהבינה הגמרא ממשנתנו.
- ג. כאשר אדם מדליק אש בשדה שלו אין מרחק קבוע שעליו להרחיק משדה חברו אלא הדבר תלוי בגובה האש שהדליק. אם הדליק אש גבוהה, עליו להרחיק מרחק גדול יותר.

6. גידול בהמות בארץ ישראל (דף עט, ע"ב – פ, ע"א)

- א. (1) אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל כי בהמה דקה אוכלת בשדות (שמן הסתם שייכות ליהודים) והדבר פוגע ביישוב ארץ ישראל.
(2) בהמה גסה משמשת לנשיאת משאות ולצורך חרישה.
חכמים לא גזרו שאין לגדל בהמה גסה בארץ ישראל כי רוב הציבור לא יוכל לעמוד בגזרה זו [משום שאין מביאים בהמה גסה מחוץ לארץ], ואין גוזרים גזרה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכול לעמוד בה.
- ב. (1) לכל אדם מותר להשהות בהמה דקה בארץ ישראל שלושים יום לפני הרגל [אין: לפני משתה בנן].
לטבח מותר להשהות בהמה דקה בארץ ישראל שלושים יום לפני יום השוק.
- (2) גם בהמות שקנה סמוך לרגל [פחות משלושים יום לפני הרגל] מותר להשהות רק עד הרגל [אפילו שלא עברו שלושים יום משעת הקנייה].

7. קטע שלא נלמד

- א. במשנה כתוב שהכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים – בעליהם חייבים לשלם בעבור נזק שלם. משמע שרק אם קפצו משלם בעבור נזק שלם, אבל אם הם נפלו מראש הגג ושברו את הכלים – בעליהם פטורים מלשלם.
- ב. כאשר בעליהם העלה אותם לגג היה צריך להעלות בדעתו שהם עלולים לקפוץ (תחילתו בפשיעה), אבל בסופו של דבר הם נפלו מן הגג, ואת זה לא היה יכול להעלות בדעתו (סופו באונס).
- ג. מדובר בברייתא כי מילת הפתיחה היא "תניא".
המטרה בהבאת הברייתא היא להוכיח שהדיוק שדייקה הגמרא נכון, כלומר שבמקרה שהכלב והגדי נפלו מן הגג – בעליהם פטורים מלשלם.

על הנבחן לענות על אחת מן השאלות 8-9.

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

8. א. בעל חיים שהזיק (דף פ, ע"ב)

(1) I. כי אם הורגים חתול, מיותר לכאורה לומר שאסור להשאירו בחיים.

II. החידוש הוא שגם את עורו אין חובה להחזיר לבעלים.

(2) הקושיה — לפי הברייתא מותר לגדל חתולים, ואילו לפי רב צריך להרוג חתולים.

התירוץ — הברייתא עוסקת בחתולים שחורים, ואילו רב עסק בחתולים לבנים.

ב. הלוקח בית בארץ-ישראל: מת מצווה קונה מקומו (דף פ, ע"ב — פא, ע"א)

(1) I. באמצעות אמירה לנוכרי שיכתוב.

II. אמירה לנוכרי לעשות מלאכה בשבת היא איסור דרבנן (=שבות), אבל במקרה של יישוב ארץ-ישראל איסור

דרבנן זה אינו חל.

(2) מת מצווה קונה את המקום שבו נפל בשעת מותו, ואין בעל השדה שבו נמצא המת יכול לעכב עליו.

ג. תועה בין הכרמים (דף פא, ע"ב)

(1) החידוש הוא שגם כאשר הוא בעצמו נמצא בין הכרמים והוא אינו יודע את הכיוון [כמו במקרה שחברו תועה בין

הכרמים והוא נמצא בחוץ ומנחה אותו] — מותר לו לעבור דרך הכרם אף שמזיק לעצים, ואין צורך ללכת מסביב

לגבולות הכרם.

(2) I. לומדים זאת מן המילה "והשבותו" שכתובה בדיני השבת אבדה שמשמעה: והשבות אותו.

II. יש להנחות אותו ללכת מסביב לגבולות הכרם ולא דרך הכרם באופן שיזיק לעצים.

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)

על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

9. שומר אבדה

א. (1) — הפטור מסוכה לעוסק במצווה הוא רק כאשר העיסוק במצוות סוכה יגרום לביטול המצווה האחרת.

— אדם שיש לו תפילין בראשו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מקיים מצוות ולא יעלה על הדעת שבגלל זה יהיה

פטור מכל המצוות [אלא ברור שהוא חייב כי הוא יכול לקיים מצוות נוספות].

— על פי הגמרא בנדדים, הפטור מלתת לעני פרוטה אינו שכיח. ברור שאין מדובר במקרה שעני יבוא לבקש

צדקה בשעה שהאבדה בביתו של השומר כי זהו מקרה שכיח, אלא מדובר במקרה שעני יבוא לבקש צדקה

בדיוק בשעה שהשומר עוסק באבדה, ומקרה זה אינו שכיח.

[הערה למעריב: די בהוכחה אחת]

(דף נו, ע"ב תוד"ה "בההיא")

(2) לדעת הר"ן, כל זמן שאדם עוסק במצווה אחת הוא פטור מלקיים מצווה אחרת גם אם הוא יכול לקיים את שתיהן.

הסברה היא שעצם העיסוק שלו במלאכת ה' פוטר אותו מלעסוק במצוות אחרות בין שהוא יכול לקיים את שתיהן

ובין שאינו יכול לקיים את שתיהן.

ב. נזקי אש

(1) המלבה פטור כי לא העלה בדעתו שתישוב רוח שאינה מצויה.

(2) I. מדליק האש יהיה חייב אם רוח בעוצמה כזאת שכיחה באותה עונה [רוח מצויה], כי לא נקט אמצעי זהירות

מתאימים.

II. מדליק האש יהיה פטור אם רוח בעוצמה כזאת אינה שכיחה באותה עונה [רוח שאינה מצויה], כי זו מכה בידי

שמיים והוא אנוס.

ג. לא תחמוד

(1) המשל — איש כפרי [שפוי] אינו חומד לשכב עם בת המלך כי הוא מבין שזה לא ייתכן.

הנמשל — אדם משכיל צריך לדעת לא לחמוד דבר שאינו שלו או שהוא אסור עליו אלא ישמח בחלק שנתן לו ה'.

(2) לפי הרב נחום רבינוביץ', איסור "לא תחמוד" הוא העסקת המחשבה בתחבולות כיצד להשיג את החפץ ששייך

לחברו. התנאי לחיוב הוא לקיחת החפץ מן החבר.

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

10. מבוא לתורה שבעל פה

- א. (1) בית דין של 71 דיינים [שהיה ההנהגה ההלכתית העליונה של עם ישראל] (עמ' 10).
(2) רבי עקיבא למד מפסוק ["אשר תקראו אתם"] שקביעת המועדות היא בסמכות בית דין ["בין בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות אלא אלו"].
רבי דוסא בן הרכינס הוסיף שכך הוא בכל עניין, ושכלל בית דין בדורו יש סמכות כבית דינו של משה ויש לקבל את הכרעותיו גם אם הן אינן נראות לנו נכונות.
[הערה למעריך: די בנימוק של אחד מן החכמים]
(עמ' 51-52)
- ב. (1) לאחר החורבן ישבה הסנהדרין ביבנה (עמ' 13).
(2) — כדי למנוע מן הגויים לתרגם את התורה ולפרש אותה על פי הבנתם.
— יש כל הזמן התחדשות של עניינים והלכות, ואי אפשר לכתוב הכול.
— יש הבדל בין הייעוד של התורה שבכתב לייעוד של התורה שבעל פה. בתורה שבכתב כתוב הציווי האלוקי על יסודות המצוות ועל מהותן, והתורה שבעל פה היא הפרשנות שממנה נובעים פרטי המצוות. הצו הבסיסי הוא בתורה שבכתב, ובמהלך הדורות ועד זמננו, חכמים פרשנים ופוסקים קובעים ומגדירים את פרטי המצווה ואת הדרך הנכונה לקיימה.
[הערה למעריך: די בטעם אחד]
(עמ' 41-44)
- ג. (1) לימוד דף גמרא אחד בכל יום (עמ' 33).
(2) "לא תסור". אן: "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (עמ' 49-50).